

Stimate coleg,

Îmi revine onoarea de a vă da răspunsul la Discursul de Recepție în Academia Română și faptul că ați invitat un matematician pentru aceasta se datorează, desigur, credinței dumneavoastră în unitatea culturii și ideii că – în spiritul celei mai nobile tradiții umaniste – Academia trebuie să fie locul în care filosofia, literele și științele dialoghează și stabilesc punți de comunicare. De fapt artistul – și, în particular, scriitorul – este mult mai apropiat de matematician decât s-ar părea la prima vedere. Amândoi sunt creatori de universuri fictive (complexe de mituri în cazul creației artistice, structuri formalizate în cazul matematicii). Literatura însăși este un univers imaginar, plăsmuit din simboluri, metafore și forme stilistice specifice.

Istoric literar și critic de întinsă suprafață, sunteți un analist subtil și erudit al fenomenului literar românesc și european. Ați exprimat, în formulări care au limpezimea și rigoarea discursului științific dar și o elevată formă literară, judecăți adânci asupra a numeroși autori, curente și opere literare. Fie că este vorba de autori consacrați sau de debutanți, ați analizat cu rigoare, exigență și dreaptă măsură, valoarea textului literar și de aceea ați și fost unul dintre mentorii ascultați și respectați ai generațiilor literare din ultimele decenii.

Era în tradiția Academiei Române ca Discursul de Recepție să evoce personalitatea unui înaintaș, iar dumneavoastră ați reinviat aceasta cutuma și ați ales criticul român cu trimitere precisă la Eugen Lovinescu, modelul dumneavoastră intelectual și aceasta nu numai ca un gest de reparație peste ani, ci în semn de omagiu și adancă pretuire. Este un elogiu binemeritat, căci nu știm ce ar fi însemnat astăzi literatura română și cum ar fi evoluat gustul și cultura literară fără contribuția acestor mari precursori. Este suficient să ne amintim care erau preferințele literare ale societății culte românești înainte de Maiorescu și cum au evoluat ierarhiile literare sub influența judecăților critice ale lui Garabet Ibrăileanu, Eugen Lovinescu

sau George Călinescu. Puține sunt operele artistice care sunt receptate nemijlocit la adevărata lor valoare de către publicul larg și de aici derivă și rolul criticului într-o literatură. Evident, critica literară nu este o știință, ori de câte concepte și criterii estetice ar dispune, ci mai degrabă arta de a citi inteligent și competent un text literar și de a surprinde valoarea sa artistică. Dar aceasta nu scade cu nimic valoarea disciplinei și nici nu o descalifică în câmpul culturii. Cred totuși că criticul literar este, în primul rând, un profesionist al lecturii și o autoritate intelectuală de la care se așteaptă judecăți pertinente asupra operei literare. Mai recent se considera că el ar trebui să fie și un interpret savant al textului literar, dar ceea ce face un critic cu adevărat influent într-o cultură este, desigur, discernământul și gustul artistic; fără acestea el rămâne doar un teoretician erudit al științei literaturii, destinat să strălucească în mediile academice și universitare. Este adevărat că în lumea de azi sfera literaturii și în general a culturii se restrange în favoarea kitchului și a surrogatului pseudo-cultural facil dar valorile culturale adevărate nu pier reprezentând nucleul dur al civilizației umane. Dumneavoastră faceți parte din categoria aleasă a criticilor români de ieri și de astăzi, care au rămas credincioși vocației și menirii lor fundamentale: aceea de a descoperi și impune valoarea. Discursul dumneavoastră de recepție este mai mult decât un omagiu adus unor ctitori eminenți ai literaturii române. Este o mărturisire publică a crezului dumneavoastră literar.

Doamnelor și domnilor,

Argumentația critică a domnului Eugen Simion este neechivocă și tranșantă, având consistența logică a unei construcții metalice formată din planuri netede care se intersectează în unghiuri ascuțite. Sintagma de geometru al ficțiunii – folosită cândva pentru a-l caracteriza pe Garabet Ibrăileanu – i se potrivește pe deplin și domniei sale. Îi este străină amabilitatea de complezență și evită ca prin omisiune

sau laude excesive, să se faca părtaş la un act de confuzie de valoare; în calitate de critic literar este ceea ce, după propriile mărturisiri, și-a dorit întotdeauna să fie: un om pentru care adevărul există. Stilul său critic nu este, totuși, un flux linear de judecăți de valoare, ci evoluează sinuos, cu volute grațioase care alternează cu profiluri colțuroase; judecata rece și mefientă, ironia subțire și metafora superlativă se regăsesc în același registru stilistic. Entuziasmul său este moderat, iar rezervele critice sunt exprimate direct, dar nuanțat și fără asprime de magistru. Sunt două stiluri diferite de a face critică literară sau istorie socială; primul este acela de a rămâne ancorat în planul ideilor generale și a schemelor abstracte, iar al doilea este de a cultiva preponderent particularul și faptele individuale. Amintesc că Alexis de Tocqueville, în binecunoscuta sa lucrare *Democrația în America*, considera că ultimul este un atribut al spiritului britanic și-l explica prin originile aristocratice ale civilizației engleze. Stilul domnului Eugen Simion face parte desigur din această categorie. Domnia sa nu este nici filosof și nici un teoretician al culturii; deși nu dezagreează argumentația abstractă și nici nu evită formulările generale sau comprehensive, discursul său literar evoluează, de regulă, în universul faptelor concrete și a particularului. El este, în cea mai bună tradiție Balzaciană, un maestru al prelucrării stilistice a detaliului, fie că este vorba de o operă literară, de biografia unui scriitor sau de un jurnal intim. Ficțiunea se mlădiază pe evenimente și se încheagă din nonficțiune prin meșteșugul de a da încărcătură romantică informațiilor de arhivă literară și elementelor biografice. În felul acesta prind contur personaje și situații care evoluează și se definesc în propriul lor câmp epic. Într-o vreme în care, sub impulsul structuralismului și a noilor teorii asupra limbajului, critica literară este pe cale de a se transforma într-o știință bazată pe teorii formalizate și abstracțiuni, ceea ce – în particular fie spus – este un fenomen care s-a întâmplat în ultimile decenii și în alte științe, domnul Eugen Simion, deși nu respinge noua critică, rămâne adeptul criticii literare de factură clasică care, aparent desuetă după

standarde dictate de mode efemere, are ca obiectiv căutarea și evidențierea valorilor sigure și dintotdeauna ale operei literare.

Domnul Eugen Simion este și un mare eseist și un artist al cuvântului; tot ceea ce a scris – fie că este vorba de istorie literară, cronică literară, foileton, memorialistică sau simple însemnări – conține numeroase pagini care fac parte din marea literatură. Să amintim în acest context *Jurnalul Parizian*, fără îndoială o culme a genului în literatura română, care – dincolo de valoarea sa documentară – este o desăvârșită operă literară, prin măiestria de a crea personaje, situații și locuri și de a reda atmosfera și farmecul orașului-lumină văzut cu ochii unui scriitor și universitar român de la jumătatea anilor șaptezeci. Narațiunea se derulează aici în ritmul alert al unui scenariu cinematografic, detaliile capătă culoare și semnificație din fapte marunte, iar cititorul, aflat într-o permanentă mirare, redescoperă odată cu autorul, acest oraș legendar, unic prin poezia, simbolurile și monumentele sale.

Stimate coleg,

Spirit de vocație și formație clasică, ați manifestat încă din anii șaizeci un profund interes față de fenomenele și teoriile literare europene asupra cărora v-ați aplecat cu meticulozitatea și rafinamentul critic al teoreticianului literar. Și aici v-ați aflat într-o companie aleasă deoarece criticii romani importanți s-au simțit întodeauna bine în literaturile europene iar cei mai mulți dintre ei au scris eseuri remarcabile despre marii scriitori europeni. Relațiile complexe dintre autor și operă iar ulterior dintre autor, operă și cititor, puse în discuție încă din secolul XIX de către Saint-Beuve, Edgar Allan Poe, continuate de către Marcel Proust și reluate în termenii și din perspectiva textualității de către apostolul autonomiei operei literare – am menționat pe Roland Barthes, sunt studiate cu finețe și nepărtinire, iar argumentele pro și contra sunt evidențiate fără prejudecăți; unele ca simple

curiozități, altele cu gravitatea potrivită unor dezbateri intelectuale de profunzime. Era evident, însă, că vă era greu să acceptați excluderea autorului din contextul operei sale și erati conștient că discursul în ansamblul său nu era liber de exagerări și negații teribiliste. Evoluția ulterioară a dezbaterii pe plan european avea să vă dea dreptate. De fapt și în discursul de recepție reveniți la istoria acestei dispute între teoreticieni. Studiul "Intoarcerea Autorului" publicat în 1981 este destinat în esență analizei critice a concepțiilor lui Roland Barthes asupra rolului autorului; poate fi privit însă și ca o polemică cordială peste timp cu acesta asupra unui subiect controversat. Roland Barthes este desigur un spirit plin de idei și strălucește prin teze originale și adesea paradoxale care au început prin a scandaliza comunitatea academică pentru ca apoi să fie acceptate necondiționat; el a declarat, preluând o faimoasă formulă Nietzscheiană ca "autorul este mort", dar argumentația sa nu este fără de cusur și nici consecventă. În timp acesta se contrazice adesea intrând în capcane logice fără ieșire și pe care autorul volumului nu le trece cu vederea punând astfel în discuție infailibilitatea "gurului" structuralist sau mai exact a ideilor sale. Tot ceea ce spuneți în acest studiu despre autor și opera sunt fapte de bun simț și multe de o remarcabilă profunzime. De fapt, deși nu îmbrățișați biografismul, pentru dumneavoastră autorul este un personaj viu care trăiește un destin paralel cu al operei sale literare. Faceți din el un erou romanesc, îl urmăriți în existența privată și-i redați gândurile sau trăirile sale intime pentru a descoperi în biografia sau în opera lui diaristică și memorialistică reverberații inedite sau mărturii ale geniului său. Este desigur un demers riscant deoarece cum singur ați observat în mai multe împrejurări, marii creatori nu sunt întodeauna personaje exemplare în viața privată iar biografia lor nu se ridică întotdeauna la înălțimea legendei sau operei. Întrebarea dacă aceștia au avut "o viață demnă de opera lor" revine adesea în scrierile în care îi evocați; aparent unitatea dintre opera și biografie este doar un mit riguros întretinut cu complicitatea biografilor. Sunteți decepționat de mediocritatea jurnalelor intime a

catorva mari scriitori romani care s-ar parea ca si-au epuizat in opera suflul creator si asta in contrast cu stralucirea operei diaristice a altora mai putin cunoscuti . Declarati in mai multe situatii, uneori citand alti autori,ca biografismul nu este semnificativ pentru intelegerea operei dar nu parati cu adevarat convins.Marile personaje ale literaturii universale si romane continua insa sa va fascineze si declarati de altfel : " a zice ca nu ma intereseaza viata celui care a scris Legenda Secolelor sau Contemplatiile , Miserabilii, opere care au miscat spiritul veacului , este o ipocrizie sau dovada unei patalogice lipse de curiozitate".Ați si comentat de altfel numeroase aspecte inedite din biografiile unor mari autori ca André Malraux, J.J. Rousseau, J.P. Sartre, Marin Preda, George Călinescu. Nu sunt propriuzis biografii si nici obisnuitele texte apologetice prin care sunt evocati marii creatori ci mai degraba eseuri si note de lectura , prilej de a medita si a exprima judecati fine asupra vietii si destinului lor ca scriitori si oameni.Nu va rasfatati personajele si nici nu-i feriti de indescretii biografice,declaratii rautacioase despre ei sau la adresa altora, dar credincios ideii ca geniului i se iarta totul si ca oricum nu poate fi judecat cu unitatile de masura obisnuite, v-ați aplecat cu înțelegere plină de respect asupra vieții și operei lor, respingând stilul anecdotic și familiaritatea condescendentă. De fapt, spiritul iconoclast v-a fost întotdeauna străin, iar admirația constantă pentru marile valori ale culturii v-a fost o conduită de căpetenie în viața literară și socială și adaugă o componentă de înaltă moralitate operei dumneavoastră. V-ați făcut un titlu de onoare din cinstirea și apărarea memoriei și operei marilor creatori ai literaturii române și ați imprimat această linie de conduită și în Academia Română.

În ultimii ani ai dictaturii ați fost unul dintre prestigioșii reprezentanți ai oamenilor de litere care, fără ostentație, ci doar prin demnitatea operei și profesiei lor, au respins compromisul degradant cu puterea, devenind modele ale spiritului liber în societatea românească și puncte de rezistență în universul totalitar. Îmi amintesc că una dintre „vocale” foarte ascultate în acea vreme vorbea cu admirație de

dumneavoastră, spunând că aveți „formația intelectuală și profesionalismul unui adevărat academician”. Așa era și, de fapt, aceasta era opinia unanimă la acea vreme în societatea intelectuală românească despre Eugen Simion. Opera dumneavoastră, încă de la acea dată impresionantă, vă îndreptăța și vă recomanda pentru un loc la Academie. Aceasta se va întâmpla abia după căderea dictaturii, într-o Academie reînnoită și onorată să aibă în rândurile sale un cărturar de talia dumneavoastră. Aveți să faceți însă mai mult pentru Academia Română. În calitate de vicepreședinte și apoi de Președinte al Academiei Române timp de două mandate, ați inițiat și finalizat programe fundamentale pentru cultura română aflate în sarcina Academiei Române și încremenite în proiecte vechi de mai de multe decenii. Academia Română a beneficiat în persoana dumneavoastră de un președinte care – ca puțini alții – i s-a devotat și a slujit-o cu daruire, prețuirea dumneavoastră pentru aceasta instituție fiind egalată doar de aceea pentru profesiune.

Într-un timp în care destinul și dimensiunea culturală a instituțiilor sunt absorbite de dimensiunea lor politică, dumneavoastră ați exprimat atașamentul constant pentru valorile, proiectele și instituțiile fundamentale ale culturii române.

Întreaga dumneavoastră operă – literară, profesională și în slujba Academiei Române – este una exemplară și vă recomandă, Stimate coleg, ca pe un membru ales al comunității noastre academice.

20 decembrie 2005

Acad. Viorel Barbu